

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПРОЄКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО САНКЦІЇ»

PARTICULAR ISSUES OF COMPLIANCE WITH THE RULES OF LEGAL TECHNIQUES IN THE PREPARATION OF DRAFT REGULATORY AND LEGAL ACTS IN THE CONTEXT OF THE LAW OF UKRAINE “ON SANCTIONS”

Зеленська І.М., старший викладач спеціальної кафедри №1
Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сучкова А.М., юрисконсульт Управління правового забезпечення
Служба безпеки України

У статті досліджуються основні вимоги до правових норм у процесі розроблення проєктів нормативно-правових актів; виявлено недосконалість юридичної техніки та певні прогалини в формулюванні деяких положень Закону України «Про санкції».

Чітке дотримання вимог юридичної техніки забезпечує не тільки належну якість та ефективність нормативно-правових актів, а й гарантує їхній позитивний вплив на політичні, економічні та соціальні процеси, що відбуваються у державі.

В ході підготовки даної статті опрацьовано нормативно-правові акти, що регулюють правотворчу діяльність, досліджено позиції науковців щодо основних засад нормотворення, дотримання правил юридичної техніки, вивчено питання застосування окремих положень Закону України «Про санкції» в частині визначення суб'єктів застосування спеціальних економічних санкцій та інших обмежувальних заходів (санкцій) з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності, наведено приклади судової практики.

Опрацьовано окремі положення Закону України № 3354 – IX «Про правотворчу діяльність», який набрав чинності 20.09.2023, щодо правил техніки нормопроекування, усунення прогалин, подолання колізій у нормативно-правових актах тощо.

Окрема увага приділена необхідності вирішення проблем, пов'язаних з дефектами нормопроекувальної діяльності. Проаналізовано, як недосконалість юридичної техніки та певні прогалини в формулюванні закону фактично призводять до подання великого обсягу по суті необґрунтованих позовів. За результатами аналізу окреслено проблемні моменти застосування окремих положень Закону України «Про санкції» в практичній діяльності компетентних органів та надано відповідні пропозиції щодо удосконалення законодавства.

Метою статті є розробка пропозицій щодо внесення змін до Закону України «Про санкції» з метою виключення неоднозначного трактування окремих його положень і, відповідно, можливого скорочення кількості судових позовів, пов'язаних з оскарженням рішень щодо застосування спеціальних економічних санкцій та обмежувальних заходів.

Ключові слова: правотворча діяльність, юридична техніка, нормативно-правовий акт, санкції, національна безпека, судова практика, адміністративне судочинство.

The article examines the main requirements for legal norms in the process of developing projects of regulatory and legal acts; revealed the imperfection of the legal technique and certain gaps in the formulation of some rules of the Law of Ukraine «On Sanctions».

Strict compliance with legal technical requirements ensures not only the proper quality and effectiveness of legal acts, but also guarantees their positive impact on the political, economic and social processes taking place in the state.

In the course of the preparation of this article, were developed normative and legal acts regulating law-making activity, the positions of scientists regarding the basic principles of rule-making, compliance with the rules of legal technique. The issue of the application of certain rules of the Law of Ukraine «On Sanctions» in the part of determining the subjects of the application of special economic sanctions and other restrictive measures (sanctions) in order to protect national interests, national security, sovereignty and territorial integrity also were studied, examples of judicial practice are given.

Particular rules of the Law of Ukraine № 3354 – IX “On Law-Making Activity”, which entered into force on 09/20/2023, regarding the rules of the technique of normative design, elimination of gaps, overcoming conflicts in normative legal acts, etc. have been elaborated.

Special attention is paid to the need to solve problems related to defects in normative design activity. It is analyzed how the imperfection of the legal technique and certain gaps in the wording of the law actually lead to the filing of a large volume of fundamentally unfounded lawsuits. Based on the results of the analysis, the problematic aspects of the application of certain provisions of the Law of Ukraine «On Sanctions» in the practical activities of the competent authorities were outlined, and relevant proposals for improving the legislation were provided.

The purpose of the article is to develop proposals for amendments to the Law of Ukraine «On Sanctions» with the aim of eliminating ambiguous interpretation of its separate rules and, accordingly, a possible reduction in the number of lawsuits related to the appeal of decisions on the application of special economic sanctions and restrictive measures.

Key words: law-making activity, legal technique, legislative act, sanctions, national security, judicial practice, administrative proceedings.

Постановка проблеми. Якість законодавства, забезпечення його системності, повноти, логічності, відповідності визначеним світовим і європейським стандартам безпосередньо залежить від впорядкованості самої правотворчої діяльності.

Значущу роль у правотворчому процесі відіграє юридична техніка як сукупність відповідних прийомів, правил розроблення, оформлення та систематизації нормативного матеріалу. Передусім викладення правових норм має бути логічним, ясним, системним, а юридична мова повинна відповідати вимогам, що випливають із загально визначених стандартів, які забезпечують конкретність положень, їхню ясність і визначеність, сталість загальноживаних термінів і словосполучень тощо.

Одним із важливих завдань правотворчої діяльності є формування сучасного українського законодавства з дотриманням стандартів, закладених у міжнародно-правових документах: універсальних міжнародних конвенціях, міжнародних договорах, актах міжнародно-правової гармонізації, які формуються впливовими міжнародними організаціями (ООН, ЮНЕСКО, ЮНСІТРАЛ та іншими), а також у принципах *acquis communautaire* [1, с. 9–10].

Основними засадами нормотворення є системність, яка забезпечує як внутрішню узгодженість приписів нормативного акта, так і його «вписуваність» у сукупність інших актів, які регулюють відповідні відносини;

обґрунтованість, яка передбачає відповідність змісту актів рівню розвитку суспільних відносин; *конкретність*, яка гарантує відображення в акті найбільш характерних, специфічних ознак суспільного явища; *повнота*, що забезпечує закріплення всіх необхідних елементів для регулювання суспільних відносин.

Надзвичайно важливою є відповідність проекту нормативно-правового акта вимогам логіки, що передбачає відсутність в ньому змістовних протиріч [2, с. 67–68].

Розроблення якісних проектів нормативно-правових актів передбачає дотримання правил юридичної техніки [2, с. 72].

Ясність нормативно-правового акта сприяє правильній та повній подачі інформації, яка міститься в ньому, забезпечуючи ефективність нормативних приписів.

Критерій ясності юридичного письма означає, що слова, використовувані в юридичному тексті, повинні забезпечити смислову точність написаного, повністю відповідати думці, котра була вкладена в нього автором. Необхідно так формулювати думку, щоб слова тлумачилися саме так, як задумано, та виключили будь-яку можливість різної інтерпретації тексту. Цим пояснюється особлива увага, яку при написанні юридичного тексту треба звертати на правильний підбір слів. Внаслідок нечітких юридичних формулювань виникає невизначеність правової ситуації і, в результаті, – судові спори, проводяться чисельні лінгвістичні експертизи [3, с. 73].

Окремі питання щодо дотримання правил техніки юридичного письма в нормативно-правових актах, визначення основних правових норм, що мають застосовуватися у процесі нормотворення, а також викладення основних вимог, яким має відповідати нормативно-правовий акт досліджували в своїх роботах М. Хоменко, І. Шутак, І. Онищук та інші.

Вивчаючи судову практику з розгляду адміністративних справ, пов'язаних з оскарженням Указу Президента України щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) відповідно до Закону України «Про санкції» до фізичних і юридичних осіб (незалежно від громадянства), можна зазначити про нечітке викладення в окремих положеннях закону поняття «*суб'єкти*», до яких можуть бути застосовані такі санкції.

Конкретні проблемні моменти, які виникають під час застосування окремих положень Закону України «Про санкції», та аналіз відповідної судової практики не знайшли свого відображення у вітчизняній юридичній літературі. З огляду на це, а також на поширеність звернення до суду щодо оскарження вказаних рішень в даній сфері комплексне висвітлення проблематики набуває виняткового значення.

Виклад основного матеріалу. Правотворча діяльність є доволі складним теоретичним концептом і включає такі стадії, як підготовка проекту нормативно-правового акта, а також здійснення правового моніторингу.

Нормопроектувальна діяльність є доволі специфічною і полягає не лише у розробленні проекту конкретного нормативно-правового акта, а й у виявленні та дослідженні суспільних відносин, які потребують правового регулювання. До того ж якісна доктринальна модель нормативно-правового акта є необхідною передумовою його ефективності та здатності регулювати ті суспільні відносини, які де-факто відсутні на час його розроблення та набрання ним чинності.

Чітке дотримання вимог нормотворчої техніки забезпечує не тільки належну якість та ефективність нормативно-правових актів, а й гарантує їхній позитивний вплив на політичні, економічні та соціальні процеси, що відбуваються у державі [2, с. 67].

Як вважає В. Корнієнко, до вимог, які застосовуються до нормативно-правового акта, варто віднести чітко визна-

чену структуру, регламентовану процедуру нормопроекування, а також доцільність, ефективність, об'єктивність, своєчасність, узгодженість та якість [4].

Така позиція розділяється і Конституційним Судом України, наприклад, у рішенні від 22.09.2005 № 5-рп/2005. Зокрема, із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування в правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [5, п. 5.4].

Доцільно образно дотримуватися загальних принципів словесної організації нормативних висловлювань, а саме: принципів коректності, стабільності мовного вираження, інформативності.

Повнота, цілісність, логічна завершеність нормативного тексту – обов'язкова умова. Текст НПА має бути завершеним, не залишаючи можливості його довільного «доповнення» або «розширення». У нормативно-правовому акті закріплюються всі положення і правила [3, с. 66–67].

Досліджуючи дане питання, необхідно врахувати, що за статтею 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституційний Суд України у рішенні від 29.06.2010 №17-рп/2010 зазначив, що одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки [6, п. 3.1].

Щодо змісту юридичного документа ставляться такі вимоги: він має бути коротким, точно сформулювати питання, яке вирішується; ясно, чітко та правильно пояснювати норми права, що регулюють вирішення окресленого питання; здійснити ретельний, добре аргументований, короткий аналіз того, які правила повинні застосовуватися у певному випадку; щодо структури – кожен із цих елементів повинен бути представлений у логічній послідовності, плавно й чітко переходити від одного елемента до наступного; зовнішній вигляд юридичного документа має відповідати необхідному формату, містити адекватні, правильні юридичні цитати, передбачається відсутність граматичних, орфографічних і друкарських помилок [3, с. 68].

При викладенні нормативних положень важливим є врахування не тільки всієї сфери відносин, яку він регулює, а й умов, за яких він втілюватиметься в життя. Положення НПА реалізується шляхом їхнього свідомого та цілеспрямованого застосування в реальному житті. Саме тому для повного і правильного застосування норм необхідне таке їх викладення, яке б забезпечило єдине тлумачення їх у системі з іншими діючими нормами.

Автор вважає, що на етапі підготовки проекту НПА необхідно: не допускати (вилучати) будь-які взаємовиключні положення, використовувати лише потрібну та точну термінологію; віднайти оптимальну структуру НПА, яка сприятиме придатності його до застосування; використовувати просту і зрозумілу мову, яка забезпечуватиме ясність та доступність викладених норм.

Кожний нормативно-правовий акт має свою внутрішню логіку. Основні вимоги до логіки письмового викладу такі: при викладі НПА слід дотримуватись вимог (правил) формальної логіки; виклад має бути логічним, послідовним і несуперечливим; структура НПА повинна відповідати логіці викладу; при викладі НПА повинна бути забезпечена повнота і деталізованість правового регулювання; виклад нормативних положень, що регламентують одно-

типні питання, має бути однаковим (за схемою викладу, ступенем деталізації регулювання тощо) [3, с. 88].

На прикладі застосування окремих положень Закону України «Про санкції» розглянемо випадок, коли визначення термінів і понять, а також їх розташування в структурі закону призводить до їх неоднозначного трактування і породження судових позовів.

Верховна Рада України, виходячи з положень Конституції України, Декларації про державний суверенітет України та загальновідомих міжнародних норм і правил, та з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави, 14 серпня 2014 року прийняла Закон № 1644-VII «Про санкції» (далі – Закон № 1644-VII).

При прийнятті цього Закону законодавець врахував потребу невідкладного та ефективного реагування на наявні і потенційні загрози національним інтересам і національній безпеці України, включаючи ворожі дії, збройний напад інших держав чи недержавних утворень, завдання шкоди життю та здоров'ю населення, захоплення заручників, експропріацію власності держави, фізичних та юридичних осіб, завдання майнових втрат та створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод, які, на жаль, і на сьогодні залишаються актуальними.

При цьому пріоритетами національних інтересів України Верховна Рада України визнала, зокрема, гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України.

Виходячи з преамбули та статті 1 Закону України «Про санкції» слід звернути увагу на основну мету прийняття цього закону і право України як держави захищати свої інтереси, зокрема це захист суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності.

Відповідне право держави на захист впливає із положень статті 51 розділу VII Статуту ООН, в якій йдеться про невід'ємне право кожної держави на індивідуальну та колективну самооборону.

За приписами статті 1 «Суверенне право України на захист» Закону № 1644-VII з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність, можуть застосовуватися спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (далі – санкції).

Разом з цим, застосування таких санкцій не виключає застосування інших заходів захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, її економічної самостійності, прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави [7, ст. 1].

Підставами для застосування санкцій відповідно до положень Закону № 1644-VII є, зокрема: дії іноземної держави, іноземної юридичної чи фізичної особи, *інших суб'єктів*, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, *сприяють терористичній діяльності* та/або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових

втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод [7, п. 1 ч. 1 ст. 3].

Крім цього, частиною 3 статті 3 Закону *підставою* для застосування санкцій також є вчинення іноземною державою, іноземною юридичною особою, юридичною особою, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземцем, особою без громадянства, а також *суб'єктами, які здійснюють терористичну діяльність*, дій, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, стосовно іншої іноземної держави, громадян чи юридичних осіб останньої [7, ч. 3 ст. 3].

Статтею 4 Закону № 1644-VII закріплено перелік санкцій, які можуть застосовуватись на підставі його приписів.

Пропозиції щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій виносяться на розгляд Ради національної безпеки та оборони України Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Службою безпеки України.

Рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій щодо окремих іноземних юридичних осіб, юридичних осіб, які знаходяться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність (персональні санкції), передбачених пунктами 1, 2-21, 23-25 частини першої статті 4 цього Закону, приймається Радою національної безпеки та оборони України та вводиться в дію указом Президента України.

Відповідне рішення набирає чинності з моменту видання указу Президента України і є обов'язковим до виконання. [7, ст. 5].

Таким чином, частиною другою статті 1, а також частиною третьою статті 3 Закону № 1644-VII визначено 6 категорій осіб, до яких можуть бути застосовані санкції:

1. Іноземні держави;
2. Іноземні юридичні особи;
3. Юридичні особи, які знаходяться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента;
4. Іноземці;
5. Особи без громадянства;
6. Суб'єкти, які здійснюють терористичну діяльність.

Проаналізувавши зміст пункту 1 частини 1 статті 3 «Підстави та принципи застосування санкцій» Закону № 1644-VII можна зазначити, що фактично доповнено зазначений вище перелік суб'єктів (6 категорій осіб) такою категорією як *«інші суб'єкти, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та/або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод»*, оскільки передбачають можливість застосування санкцій до цієї категорії.

Крім того, частиною 3 статті 5 Закону № 1644-VII передбачено, що рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій щодо окремих іноземних юридичних осіб, юридичних осіб, які знаходяться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність (персональні санкції), передбачених пунктами 1, 2-21, 23-25 частини першої статті 4 цього Закону, приймається Радою національної безпеки та оборони України та вводиться в дію указом Президента України. Відповідне рішення набирає чинності з моменту видання указу Президента України і є обов'язковим до виконання.

Отже, і в цьому переліку категорій, щодо яких приймається рішення РНБО, також відсутні «інші суб'єкти».

Внаслідок таких неузгоджень між статтями одного Закону виникає ситуація, за якої позивачі в санкційних справах вважають, що вони не належать до суб'єктів, щодо яких можна застосувати санкції, оскільки вони мають громадянство України.

Проте вважаємо, що не можна погодитись з таким висновком, оскільки він суперечить змісту статті 1 Закону № 1644-VII та меті його прийняття в цілому.

Натомість недосконалість юридичної техніки та певні прогалини в формулюванні закону фактично призводять до подання великого обсягу по суті необґрунтованих позовів. Пов'язано це, в першу чергу, з тим, що існування окремої категорії «інші суб'єкти» не очевидно для багатьох позивачів, які не побачивши в переліку категорій, під яку вони можуть підпадати, оскаржують Указ Президента України як незаконний. З огляду на що, саме судова гілка влади в даному випадку забезпечує юридичну визначеність закону.

Вивчаючи судову практику з розгляду адміністративних справ щодо визнання протиправним та скасування Указу Президента України про застосування санкцій відповідно до Закону № 1644-VII, можна зазначити, що до «інших суб'єктів» закон допускає можливість застосування санкцій як до юридичних осіб, що зареєстровані за законодавством України і здійснюють свою діяльність в Україні, так і до фізичних осіб, які є громадянами України (справи №№ 9901/456/21, 990/56/23, 9901/399/21 тощо [8]).

За рішенням Конституційного Суду України від 18.06.2020 № 5-р(П)/2020 особливу роль у системі інституційного забезпечення «верховенства права» (правовладдя) відведено судовій владі загалом, а зокрема – конституційному й адміністративному видам судочинства. Саме ці два види судочинства покликані забезпечувати узгоджений характер усієї юридичної системи в умовах співіснування суперечливих норм, завдяки чому досягається дієвість верховенства права (правовладдя), тобто його ефективність [9, п. 2.1].

Суттєвим кроком в питанні розвитку юридичної техніки в Україні та уніфікації стандартів нормотворення стало прийняття 24.08.2023 Закону України № 3354-IX «Про правотворчу діяльність» (набрав чинності 20.09.2023, далі – Закон № 3354-IX), мета якого впорядкування правотворчої діяльності в Україні, посилення взаємодії між учасниками правотворчої діяльності у процесі підготовки нормативно-правових актів, а також контролю за їх реалізацією, забезпечення участі громадянського суспільства у правотворчій діяльності та якості законодавства України [10].

Закон № 3354-IX визначає правові та організаційні засади правотворчої діяльності, принципи і порядок її здійснення, учасників правотворчої діяльності, правила техніки нормопроєкування, порядок здійснення обліку нормативно-правових актів, а також правила дії нормативно-правових актів, усунення прогалин, подолання колізій у нормативно-правових актах та здійснення контролю за реалізацією нормативно-правових актів, в тому числі правила техніки нормопроєкування.

Норми права, що містяться у нормативно-правовому акті, мають відповідати таким вимогам: 1) *однозначності їх розуміння (ясність, точність, доступність для розуміння та реалізації)*; 2) *передбачуваності (прогнозованості) результатів їх реалізації*; 3) *їх відповідності нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгодженості з нормативно-правовими актами рівної юридичної сили*; 4) *уніфікованості вжитої в них термінології*; 5) *спорідненості та логічної послідовності їх викладення*: а) до нормативно-правового акта включаються лише ті норми права, що стосуються його предмета регулювання; б) норми права викладаються, як правило,

у хронологічній послідовності розвитку процесів у рамках відповідних суспільних відносин; в) *норми права викладаються у нормативно-правовому акті послідовно та взаємоузгоджено (кожна наступна норма права повинна несуперечливо впливати з попередньої)*; г) *послідовність викладення норм права здійснюється з дотриманням причинно-наслідкових зв'язків між структурними елементами нормативно-правового акта, у тому числі структурними елементами різних рівнів*; г) *норми права загального характеру викладаються раніше, ніж спеціальні норми права*; д) *винятки з правила викладаються після загального правила*; е) *викладення норм права здійснюється з урахуванням коректного співвідношення цілого і його частини*. Терміни та поняття, що вживаються у нормативно-правовому акті, мають бути уніфіковані впродовж усього його тексту (без використання синонімів та словосполучень, що мають подібне лексичне значення) [10, ст. 34].

В той же час об'єктивно необхідним є і приведення у відповідність вказаних вище стандартам вже чинних нормативно-правових актів, оскільки саме чіткість формулювання унеможливить настільки різне тлумачення положень закону і буде відповідати верховенству права, зокрема, елементу правової визначеності, як це сформульовано в проаналізованих висновках Конституційного Суду України.

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що при викладенні окремих статей Закону України «Про санкції» має бути забезпечена повнота і деталізованість, що сприятиме ясності, точності і доступності для розуміння та реалізації норм права, у зв'язку з чим, пропонується внести зміни до Закону України «Про санкції», виклавши в такій редакції:

1) частину другу статті 1:

«Санкції можуть застосовуватися з боку України по відношенню до іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, *суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність, а також інших суб'єктів, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та/або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод*».

2) частину третю статті 5:

«Рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій щодо окремих іноземних юридичних осіб, юридичних осіб, які знаходяться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, *суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність (персональні санкції), а також інших суб'єктів, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та/або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод, передбачених пунктами 1, 2-21, 23-25 частини першої статті 4 цього Закону, приймається Радою національної безпеки та оборони України та вводиться в дію указом Президента України. Відповідне рішення набирає чинності з моменту видання указу Президента України і є обов'язковим до виконання».*

ЛІТЕРАТУРА

1. Стефанчук Р., Кузнецова Н. Правотворчість в Україні: доктринальні засади, правове регулювання і практика здійснення (вступ до актуальної теми). *Право України*. 2021. № 12. С. 9–10.
2. Хоменко М. Визначення основних вимог до правових норм у процесі нормопроектування. *Право України*. 2021. №12. С. 64–73.
3. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : монографія. 2-ге вид., стер. Харків : Право, 2019. 226 с.
4. Корнієнко В. Висновок правової експертизи: теоретико-правові аспекти. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 7. С. 265–269.
5. Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text> (Дата звернення: 06.10.2023).
6. Рішення Конституційного Суду України від 29.06.2010 р. №17-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text> (Дата звернення: 06.10.2023).
7. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (Дата звернення: 06.10.2023).
8. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (Дата звернення: 06.10.2023).
9. Рішення Конституційного Суду України від 18.06.2020 р. № 5-п(II)/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va05p710-20#Text> (Дата звернення 06.10.2023).
10. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3354-20#Text> (Дата звернення: 06.10.2023).